

Економічні орієнтири України в контексті перспектив розвитку світової економіки у 2023-2024 роках

Васильківський Дмитро Миколайович¹, Трубнік Тетяна Євгеніївна²,
Бикова Марія Дмитрівна³

Опубліковано	Секція	УДК
27.03.2023	Економіка	339.977

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.7791169>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття присвячена представленню перспектив розвитку світової економіки в 2023–2024 рр. та окресленню економічних орієнтирів для України. Національна економіка, яка послідовно вписується в геоeкономічний простір, усе більше зазнає впливу процесів світової економіки. Для розуміння найближчих перспектив України досліджені основні процеси та тенденції розвитку провідних країн. Зазначається, що структурні реформи є системною основою підвищення мікро- і макроекономічної ефективності та сприяють швидкому економічному зростанню. Однак, для досягнення сталого зростання необхідна відповідна стратегія розвитку та ефективна державна політика, спрямована на зміцнення ринкових сил у процесі трансформації. У цьому контексті недостатньо вирішувати «старі проблеми» реструктуризації реальної економіки та інституційних реформ. Необхідно також використовувати можливості нового етапу розвитку світової економіки - етапу smart-економіки.

Ключові слова: світова економіка, перспективи економічного розвитку, smart-економіка, економічні орієнтири для України.

Economic benchmarks for Ukraine in the context of global economic development prospects in 2023-2024.

Annotation. The article is devoted to the study of prospects for the development of the world economy in 2023-2024 and the study of economic guidelines for Ukraine. It is noted that Ukraine, which consistently fits into the geo-economic space, is increasingly influenced by the processes taking place in the world economy, which are largely influenced by the world's largest economies. Therefore, in order to understand even the nearest prospects of the country, the main processes and trends of the development of the leading countries were

¹ доктор економічних наук, професор, Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин, Хмельницький національний університет, 29016, м. Хмельницький, вул. Інститутська 11, <https://orcid.org/0000-0002-4949-078X>

² кандидат економічних наук, доцент кафедри статистики, інформаційно-аналітичних систем і демографії, економічний факультет, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна, 01033, м. Київ, вул. Володимирська, 60, <https://orcid.org/0000-0002-0467-8930>

³ кандидат географічних наук, доцент кафедри туризму, Природничий факультет, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, Україна, 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9, <https://orcid.org/0000-0002-9213-2590>

considered in the article. The effects of the war are expected to be long-lasting, as economic activity is hampered by the destruction of infrastructure and productive capacity, the unsuitability of agricultural land, the decline of human capital and its productivity, and the reduction of labor supply, especially if refugees from abroad are not returned. It is noted that structural reforms are the systemic basis for increasing microeconomic efficiency, which leads to rapid economic growth. At the same time, sustainable growth requires an appropriate development strategy and an effective state policy aimed at strengthening market forces in the process of transformation. In this context, it is not enough to solve the «old problems» of real economic restructuring and institutional reforms. It is also necessary to take advantage of the opportunities of the new stage of development of the world economy, which is also called the smart economy. It is also noted that today, when world economies are transforming to the phenomenon of intellectual production, it is necessary to take into account the intensification of scientific and technical work and the growth of scientific resources, the impact of information and intellectual production, the growth of world trade in intellectual services and the growth of the international flow of investment capital, etc.

Keywords: world economy, prospects for economic development, smart economy, economic guidelines for Ukraine.

Вступ

За останні три роки Україна переживає другу глибоку соціально-економічну кризу. Так, збройна агресія 2014 року, окупація Криму та втрата величезних промислових об'єктів на сході України спричинили кризові явища в українській економіці. Пандемія COVID-19 лише посилила тенденцію до обмеження економічної та промислової діяльності в Україні. Вторгнення російських військ в лютому 2022 року призвело до значних збитків, руйнувань, втрат людських життів та загостренню ситуації в нашій країні.

Сьогодні, для громадян України, звичними є напівпорожні вулиці, магазини та аптеки, які діють за особливим режимом (з обов'язковим використанням масок та наявністю світла), перебої в роботі транспорту, стрімкий ріст цін на найнеобхідніші товари та фіскальний та валютний дисбаланс. Водночас, виявляються й схожі позитивні моменти, такі як послаблення адміністративного, податкового та регуляторного тиску, державна підтримка (хоча й обмежена) домогосподарств та бізнесу.

Неспокійна внутрішньополітична ситуація в Україні та військовий конфлікт на сході країни продовжують викликати серйозні турбулентності у її соціально-економічній сфері та впливати на стан глобальної політики. Незважаючи на потенційні здобутки української армії, продовження війни вимагає від України пошуку ефективних шляхів подолання системних проблем минулого та розвитку держави в майбутньому. Значення України для світового співтовариства обумовлює те, що події в країні впливають не лише на місцеві реалії, а й на стан глобальної політики.

Проблеми розвитку світової економіки в сучасних умовах в цілому та української економіки зокрема стали предметом дослідження таких вчених, як: О. Будякова [1], Н. Гавриленко [6], І. Зрибнева [2], О. Князева [3], Н. Лесюта [5], О. Урікова [4], З. Шацька [5], Г. Широкий [6], В. Юрчишен [7], І. Bushman [8], У. Ostropolska [9], S. Ovcharova [10] та ін.

Мета дослідження: вивчення перспектив розвитку світової економіки в 2023–2024 рр. та дослідження економічних орієнтирів для України.

Результати

Україна, яка активно інтегрується у геоекономічний простір, є чутливою до процесів, що відбуваються у світовій економіці та значною мірою залежить від

провідних економічних країн. Для розуміння короткострокових перспектив країни необхідно враховувати основні процеси та тенденції розвитку провідних країн.

2022 рік, після деякого спаду коронавірусної кризи, планувався як мирний та економічно процвітаючий рік для людства. Однак заплановане відновлення світової економічної активності значно сповільнилося руйнівною повномасштабною війною в Україні. Окрім того, російська агресія спровокувала «ідеальний шторм» як у сфері безпеки, так і в економіці навіть для таких економічно сильних країн, як члени ЄС [7]. Такі події, як енергетичний та зерновий шантаж, відкрили крихкість сучасної глобальної системи та її вразливість до провокаційних та негативних дій.

У результаті різних чинників, країни стикаються зі значними дефіцитами, які виявляються не тільки на рівні державних фінансів та ресурсів домашніх господарств, але й на рівні традиційних товарів енергетичного та агропромислового секторів, а також в технологічній сфері (напівпровідники, нові джерела енергії) та виробничому секторі. Такий розвиток подій може бути наслідком руйнування ланцюжків створення доданої вартості. Ці дефіцити породжують шоківий інфляційний тиск, який викликає негативні очікування та побоювання рецесії світової економіки [7].

У сучасних умовах поведінка світового співтовариства характеризується хаотичною динамікою соціальних змін, спричиненою зміною стереотипів, цінностей [9, с. 4–5].

За даними Світового банку, країни з розвинутою економікою у 2023 році зазнають уповільнення своїх економік до 0,5%, що, враховуючи глибину падіння за останні два десятиліття, може бути ознакою глобальної рецесії. Проте ці країни демонструватимуть деяке прискорення економічного зростання до 1,6% у 2024 році [6, с. 3].

США є провідною економікою серед країн з високим рівнем розвитку та має значний вплив на світову економіку. В зв'язку з цим, особлива увага приділяється розвитку економіки в США. У своєму початковому прогнозі на 2023 рік, Світовий банк передбачав зростання ВВП США на 1,9 відсоткових пунктів, однак, пізніше зменшив цей прогноз до 0,5%. У 2024 році прогнозується певне відновлення, але це залежатиме від загальної економічної ситуації в розвинених країнах [6, с. 3].

Сполучені Штати планують посилити макроекономічну політику для зменшення інфляційного тиску, що виник у зв'язку зі значним підвищенням процентної ставки в 2022 році. Це може мати вплив на економічну активність та ринки праці та заробітну плату в майбутньому.

Не менш значущим для глобальної економіки є розвиток ситуації в країнах Єврозони, де Світовий банк скоригував прогноз економічного зростання у цьому регіоні, передбачаючи значне зниження (на 1,9 пункту відсотка), що може призвести до нульового зростання у 2023 році. Головними факторами, що впливатимуть на економіку країн Єврозони, будуть проблеми зі забезпеченням європейського ринку енергоносіями та посилення монетарної політики. Однак у другій половині 2023 року ситуація стабілізується, що обмежить інфляцію. Цьому сприятиме зниження попиту на ринках праці та падіння цін на енергоносії. У результаті вжитих заходів в 2024 році відбудеться відновлення економічного зростання в Єврозоні, а ВВП регіону зростатиме на 1,6% [6, с. 4].

Прогнозується, що економіки Східної Азії та Тихоокеанського регіону прискоряться до 4,3% у 2023 році, а згодом до 4,9% у 2024 році. Таким чином, економіки Китаю, Індонезії й Таїланду відіграватимуть провідну роль у цьому регіоні, а подальший розвиток подій багато в чому залежатиме від їх стану. Зокрема, у 2023 році Світовий банк очікує деяке сповільнення зростання китайської економіки (на 4,3%) через пандемію та пов'язані з нею збої в ланцюгах поставок, слабший зовнішній попит і

негаразди в секторі нерухомості. Однак 2024 рік обіцяє бути дещо оптимістичнішим в економічному плані: зростання ВВП Китаю складе 5% [6, с. 4].

У регіоні Європи та Центральної Азії очікується падіння ВВП до 0,1% у 2023 році, а невдовзі зростання до 2,8% у 2024 році. Значний вплив на економічне зростання матимуть економіки Туреччини, Польщі та України.

У рамках цього дослідження варто також коротко розглянути ситуацію на ринках основних товарів у 2023 році. Так, за прогнозами Світового банку, ціни на енергоносії цього року впадуть, але залишаться значно вищими, ніж прогнозувалося раніше, переважно через зростання цін на вугілля. Ціна на нафту впаде до 88 доларів США за барель через уповільнення економічного зростання та зниження попиту на нафту. Середні ціни на природний газ також знизяться через зменшення попиту на нього (особливо для виробництва електроенергії) та збільшення виробництва енергії з відновлюваних джерел. Однак можливі подальші стрибки цін [6, с. 5].

Прогнозується, що ціни на сільськогосподарську продукцію впадуть на 5% у 2023 році після 13% зростання у 2022 році [6, с. 5]. Це обумовлено перспективами поліпшення світового виробництва сільськогосподарської продукції та зниженням витрат на виробництво, включаючи добрива. Проте очікується, що ціни залишаться на рівні вище, ніж до пандемії. У той же час існують ризики підвищення цін на продукти харчування через зростання цін на добрива у відповідь на підвищення цін на природний газ та закриття кількох виробників добрив в Європі.

З урахуванням можливого зниження рівня конфлікту між Україною та РФ, можна прогнозувати, що економіка країни почне зростати помірними темпами вже у 2023 році. Проте, ці прогнози є невизначеними через триваючу війну та очікується, що наслідки війни стануть довготривалими. Руйнування інфраструктури та виробничих потужностей, непридатність сільськогосподарських угідь, зниження людського капіталу та його продуктивності, а також скорочення пропозиції робочої сили, особливо у разі, якщо іноземні біженці не повернуться на рідну землю, можуть стати причиною ускладнення економічної діяльності в майбутньому.

Разом із тим варто зауважити, що вітчизняна економіка, незважаючи на російську агресію, демонструє вражаючі ознаки стабільності в надважких умовах, формує позитивні сигнали про те, що уроки попередніх криз будуть враховані владою у період відновлення країни.

Структурні реформи формують системну основу підвищення мікроекономічної ефективності, що призводить до швидкого економічного зростання. Однак для сталого зростання необхідна відповідна стратегія розвитку та ефективна державна політика, спрямована на посилення ринкових сил у трансформації. У цьому контексті недостатньо вирішити «старі проблеми», пов'язані з реструктуризацією реальної економіки та інституційними реформами. Необхідно також використовувати можливості нового етапу розвитку світової економіки під назвою smart-економіка [9, с. 5].

Нині smart-економіка стала важливою ланкою, що з'єднує всі сфери господарської діяльності держави в єдине ціле, і є наступницею економіки, яка базувалася на комплексній модернізації та інноваційному розвитку всіх галузей.

Відзначимо, що термін «smart» вперше використано компанією «Ericsson Mobile Communications Corporation» в 2000 році під час опису телефону з певним ступенем інтелекту.

Об'єкти, до яких прикріплено слово «smart», вважаються такими, що містять компоненти «smartness» або «інтелект». Інтелект характеризує новий продукт, маючи на увазі середовище, стан або рух технології, яка адаптується до конкретних функцій

або адаптована до конкретних обставин непередбачуваного середовища і може функціонувати відповідно [5, с. 125].

О. Будякова та О. Святославова розглядають smart-економіку у вузькому та широкому розумінні. У вузькому розумінні під smart-економікою вбачають систему економічних зв'язків і відносин в межах певного локалітету, яка забезпечується новітніми технологіями на базі принципів сталості (sustainability) та соціальної відповідальності та слугує для створення комфортних і безпечних умов життя людей [1, с. 83]. У широкому розумінні smart-економіку можна розуміти як спосіб упорядкування економічних відносин, заснований на застосуванні найсучасніших розумних технологій, реалізації принципів сталості (sustainability) та соціальної відповідальності, і підпорядкований цілям створення комфортних і безпечних умов життя людей [1, с. 83].

На думку С. Овчарової smart-економіка є частиною Індустрії 4.0. та Індустрія 5.0., яка впливає на сучасну глобальну систему виробництва [10, с. 37].

Зазначимо, що Індустрія 4.0 та Індустрія 5.0 – це оновлені концепції «розумного виробництва», що ототожнюється з «Четвертою» та «П'ятою» промисловими революціями та появою кіберфізичних систем, або наступні етапи цифровізації бізнесу та побудови національних smart-економік, на якому головну роль відіграють такі технології та концепти, як [10, с. 37]:

1. Інтернет речей.
2. «Великі дані» (Big data).
3. «Предиктивна аналітика».
4. Хмарні технології для обчислень.
5. «Машинне навчання».
6. Машинна взаємодія.
7. Створення нейронних мереж і штучного інтелекту.
8. Розвиток робототехніки.
9. 3D-друк.
10. Доповнена реальність тощо.

Особливо важливу роль відіграє інтернет речей, застосування якого до 2030 року збільшить сукупний ВВП Азії, Америки та Європи більш ніж на 10 трильйонів доларів США.

Відзначимо, що smart-економіка характеризується такими ознаками, як:

- високий розвиток інфраструктури на базі новітніх технологій;
- забезпечення соціального захисту населення;
- високий рівень освіченості працівників і підприємницької культури, можливість легкого переміщення персоналу між суміжними галузями;
- забезпеченість інформацією та капіталом тощо [4, с. 5].

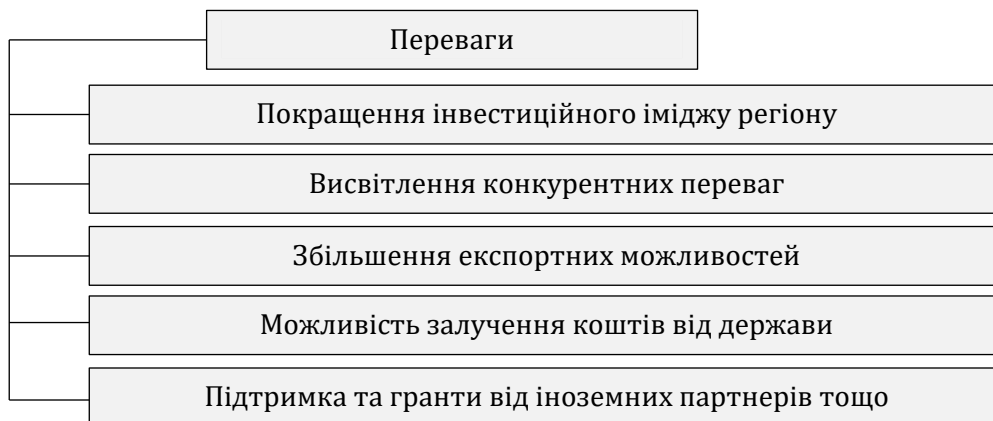
Цікавим підходом до розуміння сутності smart-економіки є концепція smart-спеціалізації регіонів, яка сприятиме їх економічному піднесенню як всередині країни, так і на міжнародній арені. Суть концепції полягає у виявленні та застосуванні виняткових можливостей регіонів, їх співпраці між собою та державою на базі реалізованої інноваційної політики. Зауважимо, що дана концепція була розроблена в 2008 році й на сьогоднішній день значно вдосконалена.

Такі можливості, безсумнівно, актуальні для будь-якої сучасної країни та України зокрема.

В рамках широкомасштабного переходу світових економік до феномену інтелектуального виробництва необхідно враховувати інтенсифікацію науково-технічної роботи та збільшення кількості наукових ресурсів, глобальний вплив інформації та інтелектуального виробництва, комунікаційних технологій, зростання

міжнародної торгівлі інтелектуальними послугами, збільшення міжнародного руху інвестиційного капіталу тощо [8, с. 33].

Основні переваги smart-спеціалізації наведено на рис. 1.

Рис. 1. Основні переваги smart-спеціалізації

Джерело: [4, с. 5].

Очевидно, що умови розвитку вітчизняної економіки в 2023 році визначатимуться складним поєднанням різноманітних позитивних і негативних, внутрішніх та зовнішніх факторів, які посилюватимуться міжнародними протистояннями світових політичних і економічних лідерів, а також високим ризиком продовження війни.

У рамках дослідження розглянемо основні фактори, що сприятимуть та обмежуватимуть зростання української економіки в 2023–2024 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Основні позитивні та негативні фактори зростання української економіки в 2023–2024 рр.

№ з/п	Фактори
Позитивні фактори:	
1.	Військова та фінансова допомога, яку отримує країна від країн-партнерів, сприятиме зміцненню обороноздатності країни, поповненню валютних резервів і захисту гривні від девальваційного шоку, створюючи таким чином основу для стійкого відновлення економіки країни.
2.	Початок реалізації міжнародних програм і проектів відбудови економіки України («план Маршалла»), незважаючи на продовження агресивних дій противника, насамперед шляхом здійснення реконструкції фізичної інфраструктури.
3.	Покращення добробуту населення, підвищення його адаптивності до нападів ворога, посилення оптимістичних очікувань, що стане додатковим фактором і стимулом для виробничих здобутків.
4.	Повернення в Україну з-за кордону вимушених мігрантів, їх готовність включитися у виробничі процеси.
5.	Покращення взаєморозуміння США та ЄС з Китаєм дозволить знизити ризики економічних і безпекових дисбалансів, а також сприятиме розширенню економічного співробітництва України з Китаєм, що не завдасть шкоди стратегічним інтересам України та не загрожуватиме стратегічному партнерству зі США.
6.	Зменшення енергетичних ускладнень в Європі, відновлення сукупного

	попиту, насамперед у країнах-партнерах ЦСЄ, що посилює експортні можливості української економіки.
7.	Посилення взаємодії НБУ та уряду щодо підтримки реального сектору економіки.
Негативні фактори:	
1.	Низькі темпи відновлення світової економіки загалом, і насамперед у провідних розвинутих країнах, головним чином через посилення монетарної політики та високі відсоткові ставки.
2.	Неготовність МФІ до послідовної підтримки України, несвоєчасне забезпечення країни узгодженими фінансовими ресурсами, відтермінування виділення коштів з політичних мотивів.
3.	Посилення кризових процесів у Китаї, що може негативно вплинути на світові торговельні потоки та підвищити ризик стратегічної співпраці Китаю з Росією.
4.	Загострення конфронтації та протиріччя між фіскальними підходами держави, спрямованими на розширення податкової бази, та інтересами розвитку й стимулювання підприємництва.

Джерело: [7].

Вважаємо, що у післявоєнний період варто сформулювати таку економічну стратегію відбудови країни, яка на засадах конверсії та трансферу технологій змогла б забезпечити не тільки швидке та ефективне відродження соціально-економічного життя країни, а й її подальший сталий розвиток з одночасним дотриманням оновлених доктрин безпеки в умовах постійної загрози.

Серед основних векторів стратегії післявоєнного розвитку України виокремимо наступні [3, с. 98].

1. Домінування якісних показників полягає у перетині інтересів Збройних сил (щодо вимог до технічних параметрів озброєння, систем ІКТ, медицини тощо) та науково-технічного потенціалу держави в особі Міністерства освіти і науки, НАН України та інших установ, що здатні науково обґрунтувати, розробляти та впроваджувати необхідні технології та інноваційні рішення.
2. Конверсія та передача технологій із військового сектору до секторів соціально-економічної та виробничої діяльності. Даний напрямок входить до компетенції відповідних міністерств, зацікавлених у впровадженні конкретних технологій у цивільному житті, економічні процеси та виробництво.
3. Розвиток інтелектуального потенціалу та удосконалення системи підготовки особового складу, зокрема надання можливості військовим навчальним закладам готувати фахівців за цивільними спеціальностями, які після служби зможуть швидко та ефективно інтегруватися в суспільне життя та бізнес-середовище.
4. Орієнтація на міжнародне співробітництво з метою виходу України на світовий ринок електронної торгівлі та послуг, банківської та біржової діяльності, співробітництво на регіональних ринках.
5. Одним з ключових шляхів формування привабливих секторів економіки для вітчизняних та іноземних інвесторів є використання технологічного домінування, яке може бути досягнуте шляхом трансферу технологій. При цьому розвиток криптовалют також може відігравати важливу роль, оскільки це може знизити політичний та економічний вплив країн-емітентів традиційних валют.
6. Пошук і розробка оптимальних моделей партнерства (як з внутрішніми, так і з зовнішніми партнерами) для пришвидшення відбудови України після закінчення війни.

І. Зрибнева вважає, що економічним орієнтиром для України на майбутнє є «досягнення конкурентних переваг на ринку в майбутньому і висока конкурентоспроможність підприємства в довгостроковому періоді, що можливі завдяки ефективному застосуванню ресурсного потенціалу, високим стратегічним можливостям відтворення ресурсного потенціалу, стратегічної маркетингової спрямованості товарної пропозиції» [2, с. 84].

На думку О. Урікової розвиток цифрової економіки в Україні може відбуватися за двома сценаріями [4, с. 6]:

1. Інерційний (еволюційний) сценарій. Передбачає продовження минулих тенденцій. У цьому випадку економіка України буде неефективною. Навіть якщо держава зробить стандартні та формальні кроки, але їх буде недостатньо для відчутного зростання. Згідно з цим сценарієм економіка України зростатиме приблизно на 2,8% та залишатиметься відстаючою від решти світу.
2. Цільовий (форсований) сценарій. Передбачає розвиток вітчизняної економіки впродовж 5–10 років та появи в її структурі достатньо високого відсотка цифрової економіки. Цільовий сценарій включає:
  - забезпечення верховенства права та усунення інституційних бар'єрів;
  - системне стимулювання державою цифровізації економіки та бізнес-секторів;
  - ініціювання державою масштабних трансформаційних ініціатив та проєктів цифровізації.

Висновки

Отже, після російського вторгнення у 2014 році економічне життя України перебуває в кризі. Падіння промислового виробництва та розрив традиційних економічних зв'язків між регіонами призвели до того, що навіть у 2019 році, коли військова ситуація стабілізувалася, вітчизняна економіка досягла тільки 83,9% від довоєнного рівня.

Пандемія COVID-19 спричинила загальну рецесію в усьому світі, і Україна не стала винятком.

Водночас війна, що прийшла у нашу країну на початку 2022 року, призвела до обвалу ВВП на 30% станом на кінець року.

Ми вважаємо, що основними стратегічними орієнтирами на відновлення української економіки у післявоєнний період є:

- відновлення довоєнного обсягу ВВП;
- оновлення структури економіки та доведення показників переробної промисловості до 50% (до 2030 р.);
- збільшення кількості товарів українського виробництва в державних закупівлях;
- розвиток технологічного сектору економіки шляхом підтримки стартапів та інноваційних проєктів, що забезпечить конкурентоспроможність України на світовому ринку;
- сприяння відкриттю нових ринків для українських товарів та послуг, зокрема шляхом залучення іноземних інвесторів;
- підвищення ефективності державного управління, включаючи реформування податкової та митної систем, зменшення бюрократичних перешкод та підтримку бізнесу;
- розвитку інфраструктури та технологій для підтримки smart економіки.

Насамкінець наголосимо, наша країна має значний потенціал для поліпшення економічної ситуації. Є всі підстави вважати, що мирна реконструкція країни буде успішною, у тому числі завдяки допомозі країн-партнерів. Раціональні інституційні зміни допоможуть національній економіці повною мірою реалізувати свій потенціал.

Перспективою подальших досліджень у цьому напрямку є дослідження нових векторів післявоєнного розвитку України.

Список використаних джерел

1. Будякова, О., & Святославова, О. (2022). Розумні ключові показники ефективності SMART KPI. *Цифрова економіка та економічна безпека*, (2(02)), 82-86. <https://doi.org/10.32782/dees.2-14>
2. Зрибнева, І. П. (2021). Концепція побудови економічної політики забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів інноваційного підприємництва на макро- і макrorівні. *Науковий погляд: економіка та управління*, (1(71)), 83-88. <https://doi.org/10.32836/2521-666X/2021-71-14>
3. Князева, О. А. (2022). Стратегічні вектори економічного розвитку країни у післявоєнний час. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*, (3-4(292-293)), 94-100. <https://doi.org/10.32680/2409-9260-2022-3-4-292-293-94-100>.
4. Урікова, О., Воробій, Х., & Косик, В. (2022) Smart-економіка та перспективи її розвитку. *Наукові перспективи*. (11(29)), 1-12. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11\(29\)-267-278](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2022-11(29)-267-278).
5. Шацька, З. Я., & Лесюта, Н. Ю. (2022). Сутність поняття «smart-економіка». III Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція: Імперативи економічного зростання в контексті реалізації глобальних цілей сталого розвитку (м. Київ, 10 червня 2022 року). Київ: КНУТД.
6. Широкий, Г., & Гавриленко, Н. (2023). *Перспективи світової економіки в 2023-2024 роках*. Центр зовнішньополітичних досліджень. https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/svitoviy-bank_pdf.pdf
7. Юрчишин, В. (2023, січень). *З чим світ входить у 2023 р. Економічні перспективи. Відновлення України*. Центр Разумкова. https://razumkov.org.ua/images/pdf/2023_MATRA_I_KVARTAL.pdf
8. Bushman, I. (2021). The development of the intellectual economy of the future: trends, challenges of the future. *Futurity Economics & Law*, 1(3), 33-42. <https://doi.org/10.57125/FEL.2021.09.25.04>
9. Ostropolska, Y. (2021). Problems and prospects of development of SMART economy in the Post-Socialist States (challenges of the future). *Futurity Economics & Law*, 1(3), 4-16. <https://doi.org/10.57125/FEL.2021.09.25.01>
10. Ovcharova, S. (2022). On the relationship between digitalization and the national smart economy model to achieve strategies of innovative progress. *Futurity Economics & Law*, 2(3), 28-38. <https://doi.org/10.57125/FEL.2022.09.25.04>